

Reykjavík, 7. september 2016

Velferðarnefnd Alþingis
Skrifstofa Alþingis, nefndasvið
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík
nefndasvid@althingi.is

Efni: Umsögn Kennarasambands Íslands um tillögu til þingsályktunar um fjölskyldustefnu fyrir árin 2017-2021 með áherslu á börn og barnafjölskyldur, 813. mál.

Eftirfarandi er umsögn Kennarasambands Íslands (KÍ) um tillögu til þingsályktunar um fjölskyldustefnu fyrir árin 2017-2021 með áherslu á börn og barnafjölskyldur, 813. mál.

Athugasemdir KÍ skiptast í tvennt, annars vegar almennar athugasemdir og hins vegar athugasemdir við einstaka liði framkvæmdaáætlunar.

Almennar athugasemdir

KÍ fagnar tillögu um opinbera stefnu um fjölskylduvænt samfélag þar sem börn og barnafjölskyldur búa við jöfn tækifæri og öryggi og njóta lögvarinna réttinda til að styðja við markvissa innleiðingu Barnasáttmálans í alla lagaumgjörð og framkvæmd, sem og áætlun um framkvæmd stefnunnar fyrir árin 2017-2021 með áherslu á börn og barnafjölskyldur.

Það er brýnt samfélagslegt verkefni að jafna stöðu heimila þar sem börn búa, með tilliti til efnahagslegra og félagslegra aðstæðna og uppruna, til að tryggja lífsafkomu og öryggi barna og barnafjölskyldna. Þetta verkefni gerir kröfu um samstarf margra, ríkis, sveitarfélaga, fagstétta sem starfa í félags-, heilbrigðis- og menntakerfi og fleiri aðila.

Framkvæmdaáætlunin er metnaðarfull og byggð upp með skýrum hætti. KÍ telur engu að síður að nauðsynlegt hefði verið að útlista betur þá opinberu stefnu sem áætlunin hvílir á, hlutverk og ábyrgð ríkis og sveitarfélaga og annarra aðila og eftirfylgni með einstökum aðgerðum. Slíkt myndi auðvelda mjög stefnumótun og starf margra aðila í samfélaginu sem sinna málefnum barna og barnafjölskyldna. Þingsályktunartillagan felur í sér að jafna skuli tækifæri, öryggi og réttindi barna og barnafjölskyldna en á hinn bóginn getur verið munur milli sveitarfélaga á þeim stuðningi og þjónustu sem er í boði fyrir börn og barnafjölskyldur. Í ljósi þessa telur KÍ að gera hefði þurft skýrari grein fyrir þeirri stefnu sem framkvæmdaáætlunin hvílir á og einnig vill KÍ benda á að ýmsar aðgerðir sem kveðið er á um í áætluninni gætu orðið erfiðar viðfangs fyrir fámenn sveitarfélög. Það er ennfremur skodun KÍ að fjármunir til að framkvæma áætlunina séu víða vanáætlaðir og að tryggja þurfi henni skýrt brautargengi með nægum og skilgreindum fjármunum.

Í athugasemdum við þingsályktunartillöguna kemur fram að stefna í málefnum barna og barnafjölskyldna hvíli á þremur meginstöðum, lífsafkomu, aðgengi að öflugri grunnþjónustu þar sem skólar, félags- og heilbrigðiskerfi vinna saman að því að tryggja öllum börnum gæðaðþjónustu, og virðingu fyrir rétti barna til þátttöku, sem og að við gerð stefnunnar hafi verið tekið mið af annarri stefnumótun á málavíðinu, svo sem stefnu í málefnum innflytjenda, heilbrigðis- og menntamála.

KÍ bendir á að í lögum og námskrám leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla er skóli fyrir alla í forgrunni, velferð og réttindi barna og ungmenna, og menntun án aðgreiningar. Staðan er hins vegar sú að fjölmörg mikilvæg atriði í menntastefnu um skóla fyrir alla, hafa lítt eða ekki komist í framkvæmd vegna niðurskurðar á fjármunum til skólastarfs í kjölfar hrunsins 2008 sem engan veginn er genginn til

baka. Hér má benda á margvísleg ákvæði um velferðar- og stoðþjónustu við börn og ungmenni á öllum skólastigum og námsgagnakostnað ungmenna í framhaldsskólum. KÍ bendir á að til að stöðin um aðgengi barna og barnafjölskyldna að öflugri grunnþjónustu skóla verði ekki bara orðin tóm þá er mjög brýnt að kraftur verði settur í að koma menntastefnu um skóla fyrir alla til sómasamlegrar framkvæmda með nægum og skilgreindum fjármunum.

KÍ vill hér á eftir benda sérstaklega á eftirfarandi liði og aðgerðir í framkvæmdaáætluninni.

A. Afkoma og húsnæði.

KÍ fagnar aðgerðum gegn barnafátækt og að ungmenni í framhaldsskóla frá tekjulágum heimilum hverfi ekki frá námi, sbr. liðir A.1 og A.2.

1. KÍ telur að gera þurfi mun meira til að vinna gegn efnahagslegri og félagslegri mismunun barna og barnafjölskyldna og vegna uppruna. KÍ telur mjög brýnt að námsgögn verði börnum og ungmennum á öllum skólastigum að kostnaðarlausu, og að komið verði á námsstyrkjakerfi fyrir ungmenni í framhaldsskólum, en þetta tvennt hefur lengi verið við lýði á öðrum Norðurlöndum. KÍ telur löngu tímabært að íslenskt samfélagið beri þennan kostnað í stað þess að velta honum á heimilin í landinu.
2. KÍ telur aðferðirnar sem nota á til að fylgjast með framgangi aðgerðanna í ofangreindum liðum ekki vera fullnægjandi. Það er nauðsynlegt að kanna áhrif aðgerðanna á aðstæður þeirra hópa sem þær beinast að.
3. KÍ leggur mikla áherslu á að mennta- og menningarmálaráðuneytið, Kennarasamband Íslands og Skólameistarafélag Íslands séu meðal skilgreindra samstarfsaðila um lið A.2, sem og að Kennarasamband Íslands og Skólameistarafélag Íslands séu meðal skilgreindra samstarfsaðila um lið A.5. Mikilvægt er að framhaldsskólar verði líka teknir með í þá kostnaðar- og áhrifagreiningu sem á að gera.

C. Fjölskyldur, fræðsla og forvarnir.

KÍ fagnar þeirri fræðslu sem hér er getið um fyrir börn, foreldra og þá sem starfa með börnum um hlutverk foreldra og áhættuþætti í lífi barna, sbr. liðir C.1 til C.7.

1. KÍ telur að aðferðirnar sem nota á til að fylgjast með framgangi aðgerðanna í ofangreindum liðum ekki vera fullnægjandi, sbr. inngangur C.liðar. Það er nauðsynlegt að kanna viðhorf þeirra sem fræðslan beinist að og gagnsemi hennar. KÍ telur að einnig þurfi að tilgreina eftirfylgni með fræðslu, aðferðir og ábyrgðaraðila.
2. KÍ bendir á að ekki er ljóst í liðum C.1., C.2., C. 3. og C. 7 hvaða aðilar það eru sem eiga að standa fyrir fræðslu, hverjir það eru sem eiga að tryggja að fræðslan sé í boði og hvernig. Að óbreyttu geta skólarnir einir engan veginn axlað ábyrgðina á því að fræða nemendur og starfsfólk. Þar þurfa að koma til skilgreindir og til þess bærir fræðsluaðilar.
3. KÍ bendir á að í lið C.2. um fræðslu fyrir fólk sem starfar með börnum um áhættuþætti í lífi barna, segir að fræðsla af þessu tagi eigi bæði að beinast að fagfólki og öðrum sem starfa með börnum, en í mælanlegu markmiði þessa liðar er aðeins getið um námskeið sem eru sniðin að ófaglærðu starfsfólki sem starfar með börnum. Þörf er fyrir að skýra þessi atriði betur. KÍ telur mjög brýnt að starfsfólki leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla standi til boða fræðsla um áhættuþætti í lífi barna, sem og að slík fræðsla sé hluti af kennaramenntun.
4. KÍ telur mjög brýnt að einnig verði komið á fagrráði eineltismála fyrir framhaldsskólastigið, til að tryggja samfellu í starfi við að koma í veg fyrir einelti gegn börnum frá leikskóla til loka framhaldsskóla, sbr. liður C.4. KÍ telur óljóst hvort að setja eigi miðlægar aðgerðaáætlanir fyrir skólastigin eða hvort að skólar á einstökum skólastigum eigi að setja sér áætlanir. Þarft er að skýra þetta. KÍ bendir einnig á að ekki er nægjanlegt að setja aðgerðaáætlanir og að meta

árangur þeirra út frá hlutfalli skóla sem setja sér slíkar áætlanir. Mjög mikilvægt er að kanna hvort að aðgerðaáætlanirnar séu notaðar og um gagnið af þeim, svo og að tilgreina eftirfylgni með áætlunum, aðferðir og ábyrgðaraðila.

5. KÍ vill ennfremur taka fram í sambandi við lið C.4. að mjög mikilvægt er einnig að fylgjast með framkvæmd reglugerðar um aðgerðir gegn einelti, kynferðislegri áreitni, kynbundinni áreitni og ofbeldi á vinnustöðum, nr. 1009/2015, hvort að starf fari fram í skólum á einstökum skólastigum samkvæmt henni og um gagnið af því.
6. Auk þess að efla foreldra til að takast á við barnauppeldi í upplýsingasamfélagi með fræðslu um netnotkun og velferð barna, sbr. liður C.6., þá telur KÍ mjög brýnt að kennarar verði eflir til að takast á við kennslu í upplýsingasamfélagi, og að einnig verði kortlögð þörf kennara fyrir fræðslu af þessu tagi.
7. KÍ telur mjög brýnt að einnig verði gerð áætlun um fræðslu fyrir ungmenni í framhaldsskólum um kynheilbrigði og klám, sbr. liður C.7., og fyrir þá sem vinna með ungu fólki á því skólastigi.
8. KÍ leggur mikla áherslu á að Kennarasamband Íslands sé meðal skilgreindra samstarfsaðila um liði C.2., C.4., C.6 og C.7. Ennfremur leggur KÍ mikla áherslu á að Skólameistarafélag Íslands sé meðal skilgreindra samstarfsaðila um lið C.3. og C.4., sem og að Samband íslenskra sveitarfélaga sé meðal skilgreindra samstarfsaðila um lið C.4.

D. Frístundastarf barna.

KÍ tekur heilshugar undir aðgerðir til að tryggja að öll börn eigi kost á að taka þátt í skipulögðu frístundastarfi.

1. KÍ leggur mikla áherslu á að aðgerðir samkvæmt lið D.1. nái til barna til 18 ára aldurs, og að aðgerðir samkvæmt lið D.2. nái til allra barna á fyrsta og öðru stigi grunnskóla. KÍ telur að brýnt sé að skoða aðferðir við að tryggja að bágur efnahagur foreldra komi ekki í veg fyrir að möguleika barna til að taka þátt í frístundastarfi, svo sem með því að skilyrða styrki til þeirra aðila sem standa fyrir frístundastarfi og að frístundapátttaka barna frá tekjulágum heimilum verði gjaldfrjáls.
2. KÍ telur mjög brýnt að Samband íslenskra sveitarfélaga og Skólameistarafélag Íslands sé meðal skilgreindra samstarfsaðila um lið D.3.

E. Umönnun og samræming fjölskyldu og atvinnulífs.

KÍ tekur heilshugar undir aðgerðir til að auka stuðning við umönnun og samþættingu fjölskyldu- og atvinnulífs.

1. KÍ telur mjög brýnt að fæðingarorlof foreldra verði lengt í 12 mánuði, að greiðslur til foreldra í fæðingarorlofi verði hækkaðar, og að skilgreindur verði réttur barna til leikskólagöngu strax að loknu fæðingarorlofi. KÍ bendir á að skoða þarf lög um leikskóla en samkvæmt þeim eru sveitarfélög ekki skyldug til að starfrækja leikskóla, og enginn skilgreindur réttur barna er í lögnum um aðgang að leikskóla. KÍ telur að börn eigi að hafa þennan skilgreinda rétt. Ennfremur telur KÍ að mjög brýnt að öll börn hafi aðgang að gjaldfrjálsum leikskóla strax að loknu fæðingarorlofi. Það er löngu tímabært að Ísland hætti að vera eftirbátur annarra Norðurlanda hvað varðar lengd fæðingarorlofs og stuðning samfélagsins við foreldra ungra barna.

F. Velferð barna.

KÍ tekur heilshugar undir aðgerðir til að tryggja velferð barna.

1. KÍ telur mjög brýnt að aðgerðir til að tryggja að grunnþjónustu við börn og barnafjölskyldur, sbr. liður F.1., nái til barna til 18 ára aldurs. KÍ telur óskynsamlegt að leggja málin þannig upp að hvert sveitarfélag finni upp hjólið á hverjum stað varðandi áætlun um fyrirkomulag samþættingar og samstarfs í grunnþjónustu. Brýnt er meðal annars að safna saman aðferðum sem reynst hafa vel við að koma slíkri samþættingu og samstarfi á (best practice) sem sveitarfélög geta stuðst við í áætlunum sínum. Í vinnu að aukinni samþættingu og samstarfi þarf að leggja sérstaka áherslu á aukið samstarf milli skólastiga og félagsþjónustunnar. KÍ telur mjög brýnt að Kennarasamband Íslands og Skólameistarafélag Íslands séu meðal skilgreindra samstarfsaðila um lið F.1.
2. KÍ telur mjög brýnt að aðgerðir til að efla þjónustu heilsugæslu við börn og fjölskyldur, sbr. liður F.2., nái til barna til 18 ára aldurs. KÍ telur mjög brýnt að Samband íslenskra sveitarfélaga, mennta- og menningarmálaráðuneytið og Skólameistarafélag Íslands séu meðal skilgreindra samstarfsaðila um lið F.2.
3. KÍ telur mjög brýnt að aðgerðir til að bæta og jafna aðgengi að fjölskylduráðgjöf og sérfræðiþjónustu, sbr. liður F.3., nái til barna til 18 ára aldurs. KÍ telur mjög brýnt að mennta- og menningarmálaráðuneytið og Skólameistarafélag Íslands séu meðal skilgreindra samstarfsaðila um lið F.3.
4. KÍ telur mjög brýnt að aðgerðir til að aðlaga þjónustu að þörfum barna með sértækar þarfir, sbr. liður F.4., nái til barna til 18 ára aldurs. KÍ telur mjög brýnt að Kennarasamband Íslands, Félag íslenskra sérkennara, mennta- og menningarmálaráðuneytið og Skólameistarafélag Íslands séu meðal skilgreindra samstarfsaðila um lið F.4.
5. KÍ telur mjög brýnt að aðgerðir til að tryggja þjónustu við börn á unglingsaldri sem eiga við fjölþættan vanda að etja, sbr. liður F.6., nái til barna til 18 ára aldurs. KÍ telur mjög brýnt að Félag íslenskra sérkennara, mennta- og menningarmálaráðuneytið og Skólameistarafélag Íslands séu meðal skilgreindra samstarfsaðila um lið F.6.

Virðingarfyllt

F.h. Kennarasambands Íslands

Aðalheiður Steingrimsdóttir varaformaður

